

טועמיה - חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

ערב ש"ק פר' שלח תשפ"ג

הרב **מרדכי אלון שליט"א**

נכתב ונערך משמיעה ע"י תלמידים - לא מוגה

זמני כניסת ויציאת השבת:

ירושלים - 19:04 | 20:26

תל אביב - 19:26 | 20:28

חיפה - 19:17 | 20:30

טבריה ומגדל - 19:23 | 20:29

באר שבע - 19:24 | 20:26

וגם כך יאמינו לעולם

לתאר את מה שהתרחש במעפילים אבל המילים שלה שם קשות -

וַיֵּרֶד הָעַמִּלְקִי וְהַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּהָרָה הַהִוא וַיִּכְּסוּ וַיִּכְתּוּם עַד הָחֹרֶמָה. (במדבר י"ד, מ"ה)

"ויכוס ויכתום" זה ביטוי קשה שאין לו אח ורע במקרא, ואם זה לא מספיק הרי שגם בפרשת דברים, כאשר משה מסכם את ארבעים שנות המדבר, הוא אומר -

... וַיֵּרְדּוּ אֲתָכֶם כְּאֶשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּכְתּוּ אֲתָכֶם בְּשִׁעִיר עַד-חֹרֶמָה. (דברים א', מ"ד)

זה תיאור נורא, וצריך להבין את הדברים כי לכאורה מה שהם עשו היה תשובה גמורה על החטא -

... וַיִּתְּאֲבְלוּ הָעָם מְאֹד. וַיִּשְׁכְּמוּ בִּבְקָר וַיַּעֲלֹוּ אֶל-רֹאשׁ-הָהָר לְאֶמֶר הַנָּנוּ וַעֲלִינוּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-אָמַר ה' כִּי חָטֵאנוּ. (במדבר שם ל"ט-מ)

לאחר החלק הראשון, עוברת התורה לחלק השני של הפרשה שבו מופיעות סדרה של מצוות, שבדרך כלל אהבים לדבר על רק שלש מהן. הראשונה היא הציווי על נסכי היין שמובאים עם הקרבנות. הרמב"ן אגב, טוען שחיוב הבאת הנסכים החל רק בארץ ישראל ולא במדבר, ולכן זה מופיע כאן, כאשר הוא מבשר להם שיכנסו לארץ. לאחר מכן מזכירים את מצוות החלה והציצית שחותמת את הפרשה. מופיע בשפת אמת זיע"א ובספרי חסידות נוספים שבעצם שלש המצוות הללו הן תיקון לשאיפה הרוחנית שעומדת מאחורי רעיון חטא המרגלים. יש במדבר ענני כבוד, מן ובאר וכנגדם יבוא התיקון של מה שיהיה מוטל עלינו לעשות כשנבוא אל הארץ. הנסכים כנגד הבאר, הפרשת חלה כנגד המן והציצית כנגד ענני הכבוד. אמנם יש עוד עניינים המופיעים בחצי השני של הפרשה ושלא תמיד נותנים עליהם מספיק את הדעת - דיני

יותר קיצוני מקורח

פרשת המרגלים היא דוגמא מצוינת לאיך אנחנו אהבים ללמוד פרשה ואיך אסור לנו ללמוד פרשה. יש עקרון בשם "90-90-90", שנכון לכל התורה וכאן פירושו תשעים אחוז (או יותר) מגדולי ישראל חטאו בחטא המרגלים,¹ תשעים אחוז שסטטיסטית, גם אנחנו, כל אחד ואחת מאיתנו, היינו חוטאים בחטא המרגלים אם היינו שם, ותשעים אחוז שכאשר מעלים ומציגים את ההסתברות הזו - כולנו נגיד בתמיהה "אני? מה פתאום!"...

שאלו פעם את הרבי מקוצק זיע"א אם הוא היה חי בדור המדבר, באיזו עמדה הוא היה נוקט במחלוקת של קורח ומשה, והוא ענה - "מן הסתם אני הייתי בצד של קורח, אבל אני הייתי אפילו יותר קיצוני ממנו"...

מי שרוצה ללמוד תורת חיים אמיתית, חייב להבין שאי אפשר להבין את התורה בשטחיות. הרבה פעמים אנחנו לומדים את התורה לפי ההשתייכות החברתית שלנו, באופן רדוד - אם אתה משתייך לציבור מסוים אז בלימוד שטחי אתה תזהה ותגדיר את המרגלים ככאלו מהמחנה ההוא (חרדים?) ואת המעפילים מהמחנה הנגדי (ציונים?) וכן הלאה, כשאת עצמך ברור שתזהה עם יהושע וכלב.... אבל זה משעמם, זה לא רציני ואין זו תורת חיים. צריך ללמוד את הפרשה באמת, לעומק ולראות איפה אני נמצא פה.

שני חלקים בפרשה

הסיפור של פרשת המרגלים הוא סיפור מופלא ונכנס אליו הפעם דרך יהושע.² ראשית נשים לב כי הפרשה נחלקת לשני חלקים. החלק הראשון עוסק בפרשת המרגלים ובהמשכה פרשת המעפילים, שהיא בעצם 'תגובת נגד' של העם לעונש שהוטל עליהם בגלל שחטאו במרגלים.³ אגב, התורה ממעטת

³ בדור שלנו הפועל 'להעפיל' קיבל משמעות חיובית אבל במקור המשמעות היא אחרת לגמרי. אונקלוס מתרגם **וַיִּתְּאֲבְלוּ** לְרִישׁ טוֹרָא ואף רש"י מבאר - **"ויעפלו"** לשון חוזק. וכן 'הנה עפלה' (חבקוק ב, ד). אינגרי"ש בלע"ז, לשון עזות וכן 'עופל בת ציון' (מיכה ד, ח), 'עופל ובחן' (ישעיה לב, יד). ומדרש תנחומא מפרשו לשון אופל, הלכו חשכים שלא ברשות". (י"ד, מ"ד).

¹ אם מנטרלים את תגובתו הצפויה מראש של יהושע, שהיה תלמידו המובהק של משה, לצדד בעמדת משה רבנו ולא בזו של יתר המרגלים.

² באופן טבעי בפעמים קודמות למדנו את זה דרך כלב והמרגלים כי אכן יהושע די פאסיבי וכמעט לא מדבר כאן בפרשה.

שתי מערכות של ענישה

כמדומני שצריך להתחיל בביאור הדברים בכך שנשים לב שיש כאן שתי מערכות של ענישה. האחת מופנית לכלל ישראל - כל האנשים מגיל עשרים ומעלה לא יכנסו לארץ אלא -

אָמַר אֱלֹהִים חִי-אֲנִי נָא-ה' אִם-לֹא כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּם בְּאָזְנֵי כֹן אֶעֱשֶׂה לָכֶם.⁵ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יָפְלוּ פְּגִרְיֹכֶם וְכָל-פְּקֻדֵיכֶם לְכָל-מִסְפָּרְכֶם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה אֲשֶׁר הִלִּינְתֶּם עָלַי. אִם-אַתֶּם תָּבֹאוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַלְתִּי אֶת-יָדִי לְשַׁכֵּן אֶתְכֶם בָּהּ... (שם כ"ט-ל)

משה רבנו כבר לא יכול להשתמש בטיעונים שהוא השתמש בהם בחטא העגל, שם הוא ביקש בזכות האבות, כי כאן הקב"ה אומר לו מיד בהתחלה - "נגמר אשראי האבות. אין אשראי כזה, ואם תטען מה עם האבות - הרי גם אתה צאצא שלהם וממך נתחיל הכל מחדש". הקב"ה בביכול לא נותן לו לדבר בכלל אלא סותם את טענותיו מלכתחילה. אין דיון על אברהם, יצחק וישראל, ולכן משה רבנו שולף 'שפן' אחר - 'רבש"ע, חילול ה'!' -

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-ה' וְשִׁמְעוּ מִצְוֵיכֶם כִּי-הִעֲלִיתִי בְּכַחַךְ אֶת-הָעָם הַזֶּה מִקִּרְבִּי. (שם י"ג)

מענין מאד שטענתו של משה על חילול ה' היא מצד מצרים - "ושמעו מצרים". ויש להבין - מה מצרים קשורה פה?! הרי אנחנו נמצאים כשנה וארבעה חודשים אחרי יציאת מצרים. מצרים מזמן מתה. משה לכאורה היה צריך לומר לו - "ושמעו העולם!" אמנם אם נעמיק פה נגלה שלמצרים יש כאן תפקיד חשוב מאד, ולכל הפחות מצד טענתם של בני ישראל (להלן).

וַאֲמָרוּ אֶל-יְהוָה הָאָרֶץ הַזֹּאת שִׁמְעוּ כִּי-אַתָּה ה' בְּקִרְבֵּי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר-עֲיִן בְּעֵין נִרְאָה וְעַתָּה ה' וְעַתָּה עֵמֶד עֲלֵהם וּבְעֵמֶד עֲנֵן אֲתָה הָלָךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם וּבְעֵמֶד אֵשׁ לַיְלָה. וְהִמַּתָּה אֶת-הָעָם הַזֶּה כְּאִישׁ אֶחָד וַאֲמָרוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר-שָׁמְעוּ אֶת-שִׁמְעֹךָ לֵאמֹר. מִבִּלְתִּי יִכָּלֵת ה' לְהַבְיֵא אֶת-הָעָם הַזֶּה אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע לָהֶם וַיִּשְׁחָטֵם בַּמִּדְבָּר. (שם י"ד-ט"ז)

ואז הוא ממשיך בבקשת המחילה -

וַעֲתָה יִגְדֹּל-נָא כֹחַ אֲדֹנָי כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר. ה' אָרֶץ אֲפִים וְרֵב-חֹסֶד נִשָּׂא עֶזְרָה וְנִשְׁעָה וְנִקְחָה פֶקֶד עֶזְרָה אֲבוֹתָ עַל-בָּנִים עַל-שְׁלֵשִׁים וְעַל-רַבְעִים. סֶלַח-נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כְּגֹדֶל חֶסֶדְךָ וְכְאֲשֶׁר נִשְׁאַלְתָּ לָעָם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד-הַנֵּה. וַיֹּאמֶר ה' סֶלַחְתִּי כְּדַבְּרְךָ. (שם י"ז-כ')

משום מה הרבה אנשים טועים לחשוב בתפילת 'כל נדרי' שבכניסת יום הכיפורים שהביטוי שמופיע שם "סלח נא לעוון העם הזה..." מקורו בחטא העגל, בעוד שהוא מופיע פה אצלנו, כמו גם פסוק הסליחה - "סלחתי כדברך".

שגגה בעבודה זרה. סנהדרין ששגגו ויחיד שחטא, ציבור ויחיד. וצריך להבין מה זה קשור לפרשה שלנו.⁴

מי רצה לשלוח מרגלים?

נפתח בסיפור המרגלים וממנו נגיע לכל השאר. מה בעצם הם חשבו? מה היתה הסברה שלהם? הם הרי הגיעו למסקנה מאד מאד לא פשוטה -

... נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשְׁוֹבָה מִצְרִימָה. (שם, י"ד, ד')

נשים לב שזה לא דומה למה שאמרו בני ישראל למשה בקריעת ים סוף כשנה לפני כן -

הֲלֹא-זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר תִּדְּלֵנוּ מִמִּצְרַיִם וְנַעֲבֹדָה אֶת-מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת-מִצְרַיִם מִמִּתְּנֹנוּ בַּמִּדְבָּר. (שמות י"ד, י"ב)

אצלנו לא מדובר על "עבוד את מצרים" או על "מותנו במדבר", אלא על ראייה בראש מפוכח, חשיבה קרה - "נתנה ראש", ורש"י במקום מבאר, בעקבות אונקלוס -

נתנה ראש. כתרגומו נמני רישא, נשים עלינו מלך...

מה הסברה פה? מה הם בעצם אומרים?

הקושי הראשון שהפרשה פותחת בו הוא גדול - הקב"ה לא ציוה את משה לשלוח מרגלים, אלא הוא שלח מדעתו -

שֶׁלַח לָךְ. לְדַעְתָּךְ (סוטה לד:) אֲנִי אֵינִי מְצוּה לָךְ, אִם תִּרְצֶה שֶׁלַח... (במדבר י"ג, ב')

ואדרבה, ב'דברים' בתיאורו של משה, התיאור ממש הפוך -

וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כְּלָכֶם וַתֹּאמְרוּ נִשְׁלַחְהָ אֲנָשִׁים לְפָנֵינוּ וְיַחְפְּרוּ לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ וְיִשְׁבּוּ אִתָּנוּ דְּבַר אֶת-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלֶה-בָּהּ וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נִבָּא אֵלֵינוּ. (דברים א', כ"ב)

כדי ליישב את הסתירה בין הפרשה שלנו, בה זה יכול להישמע כציווי אלוקי, לבין התיאור של משה ב'דברים' שהיתה זו יוזמה של העם, אומר רש"י -

... לפי שבאו ישראל ואמרו ושלחה אנשים לפנינו (דברים א, כב) כמה שנאמר ותקרבון אלי כלכם וגו' (שם) ומשה נמלך בשכינה, אמר, אני אמרתי להם שהיא טובה, שנאמר אעלה אתכם מעני מצרים וגו' (שמות ג, יז) חייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים, למען לא יירשוהו (במ"ד טז, ד-ח). (רש"י במדבר שם)

רש"י בעצם מתאר כאן כאב גדול של הקב"ה על עצם בקשת העם - "אני אמרתי להם שהיא טובה". וצריך להבין את זה - מה זאת אומרת "לדעתך. אני איני מצווה... שנותן להם מקום לטעות...?"

⁵ רש"י מבאר - "כאשר דברתם. שבקשתם ממני, או במדבר הזה לו מתנו", זה ביטוי נורא שלומדים ממנו עד כמה צריך להזהר בדיבורים שלנו שיכולים להתממש בסופו של דבר.

⁴ אכן ישנה פרשה קצרה נוספת המופיעה בסוף 'שלח' - המקושש, אך הפעם לא נתייחס לכך.

ויהושע בן-נון וכלב בן-יפנה חיו מן-האנשים ההם ההלכים
לתור את-הארץ. (שם ל"ח)

זה פסוק לכאורה מיותר כי ברור שאם הם לא חטאו אז הם לא
ימותו באותה מגפה ואכן באמת רש"י מברר שהכוונה היא
שמבחינה משפטית-הלכתית -

מלמד שנטלו חלקם של מרגלים בארץ (כבא בתרא קיה) וקמו
תחתיהם לחיים.

ועדיין צריך להבין את זה מהבחינה המהותית. אמנם אם אנחנו
מבארים שהמרגלים אכן מתו במגפה, הרי שביאור הפסוק הוא
שהיושע וכלב היו היחידים שנותרו מאותה מגפה, ועדיין אנחנו
שואלים - איזו מן מגפה היא זו של עשרה אנשים?

על רקע משבר מנהיגותי ונפשי

החזקוני מבאר כל כך יפה וכל כך פשוט. המרגלים חזרו מארץ
ישראל ושם הם מצאו את התושבים המקומיים "מקברים את
מתיהם",⁶ כלומר היתה שם מגפה - וכיון שהם היו שם, גם הם
נדבקו בה, ורק יהושע וכלב לא נדבקו. זה פשוט. ומדוע תפילת
משה הועילה רק להם ולא ליתר המרגלים? מכאן הכל מתחיל;
כי אין סגור נעשה קטגור. נסביר;

טענת המרגלים לא היתה בשום שלב שהם אינם לא מאמינים
בקב"ה.⁷ צריך להפנים שעשרת המרגלים הם עשרת גדולי
ישראל. דמיינו לעצמכם שעשרת גדולי ישראל - הרב עובדיה,
הרב אלישיב, הרב קנייבסקי וכו' - עומדים לפנינו ומודיעים לנו
- "הקב"ה לא ציווה להיכנס עכשיו לארץ ישראל. משה רבנו
אמר "נוסעים אנחנו אל המקום", וברור שרצונו של הקב"ה
הוא שנגיע בסוף לארץ, אין על זה שאלות - אבל לא עכשיו".

ניזכר רק באיזה מקום נפשי עם ישראל עומד באותו שלב.
אנחנו אחרי התבערה, קברות התאוה, מרים ואהרן ואלדד
ומידד. הפרטים הללו חשובים; בתבערה מתו "קצה העם",
ובהמשך הפרשה הקב"ה מצווה את משה -

אֶסְפֶּה-לִּי שְׁבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִדְעָתָּ כִּי-הֵם זָקְנֵי
הָעָם וְשֹׁטְרֵי וְלִקְחָתָּ אִתָּם אֶל-אַהֲל מוֹעֵד וְהִתִּיצְבוּ שָׁם עִמָּךְ...
(במדבר י"א, ט"ז).

למה צריך לאסוף שבעים זקנים? איפה הזקנים שהיו עד
עכשיו? - כי שבעים הזקנים הקודמים היו אלו שמתו בתבערה,
הקצינים של העם! ההנהגה הרוחנית של עם ישראל מתה.
איזה משבר עצום! מיד לאחר מכן - קברות התאוה, ולאחר
מכן בירור נוסף של אהרן ומרים במשה, כשבמקביל אלדד
ומידד מתנבאים במחנה ואומרים -

... שהיו מתנבאים משה מת ויהושע מכניס את ישראל
לארץ. (רש"י, שם י"א, כ"ח)

זו נבואה קשה מאד. אצל אברהם אבינו הציווי היה ברור וקל -
"לך לך", אבל עם ישראל עכשיו במצב שיכול להשתמע

מגפה של עשרה אנשים?

עוד נקודה שצריך לדקדק בה היא שארבעים שנות נדודי בני
ישראל במדבר לא נגזרו בגין חטא המרגלים בלבד אלא בגלל
חטא המרגלים וחטא העגל יחד. וההוכחה היא שבגלל עוון
המרגלים היינו במדבר רק שלושים ושמונה שנים וחצי, ומאידך
איך זה מסתדר עם מה שמפורש בפסוק "יום לשנה יום
לשנה"?! חטא המרגלים מתרחש בתשעה באב של השנה
השניה לצאתם ממצרים. רש"י עושה את החשבון ואומר על
המילים "וביום פקדי" בחטא העגל -

וּבַיּוֹם פִּקְדֵי וְגו'. עֲתָה שְׁמַעְתִּי אֵלַיִךְ מִלְּכֻלֹּתֶם יַחַד, וְתָמִיד
תָּמִיד, כְּשֶׁאֶפְקֹד עֲלֵיהֶם עֲוֹנוֹתֵיהֶם - "וּפִקְדֹתִי עֲלֵיהֶם" מַעַט
מִן הָעוֹן הַזֶּה עִם שְׂאֵר הָעוֹנוֹת. וְאֵין פְּרָעוֹת בָּאָה עַל יִשְׂרָאֵל,
שְׂאֵין בָּהּ קֶצֶת מִפְּרָעוֹן עוֹן הָעֶגֶל. (רש"י, שמות ל"ב, ל"ד)

כלומר ארבעים שנות המדבר הן על שני החטאים. בכל אופן,
סליחת הקב"ה שלא ימותו כאחד, בבת אחת, היא כדי שלא
יאמרו מצרים "מבלתי יכולת ה' להביא את העם הזה אל
הארץ..". אכן לפי זה, כל העם, כולל המרגלים, היו צריכים
לקבל את אותו דין, אבל בפועל המרגלים מקבלים ענישה
אחרת -

וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת-הָאָרֶץ וַיָּשֻׁבוּ וַיִּלְנִי
עָלָיו אֶת-כָּל-הַעֲדָה לְהוֹצִיא דָבָר עַל-הָאָרֶץ. וַיִּמָּתוּ הָאֲנָשִׁים
מוֹצְאֵי דְבַר-הָאָרֶץ רָעָה בַּמִּגְפָּה לִפְנֵי ה'. (שם ל"ו-ל"ז)

כלומר הם לא מתו בארבעים השנה אלא במגפה ייחודית להם.
כולנו זוכרים את מגפת הקורונה שהשתוללה בעולם עד לא
מזמן - מגפה זה משהו המוני, ואילו כאן "המגפה" הזו פוגעת
דווקא באופן מאד ממוקד בעשרה אנשים ספציפיים. איך זה
נכנס להגדרת מגפה? עשרה אנשים זו לא הגדרה של מגפה
לפי שום קריטריון אפידימיולוגי!

אנחנו זוכרים עוד מהגן את המדרש שמביא במקום רש"י
שעונשם היה -

בַּמִּגְפָּה לִפְנֵי ה'. באותה מיתה ההגונה להם, מדה כנגד מדה,
הם חטאו בלשון ונשתרבו לשונם עד טבורם, ותולעים
יוצאין מלשונם ובאין לתוך טבורם, לכך נאמר במגפה ולא
במגפה, וזהו לפני ה', באותה הראויה להם על פי מדותיו
של הקב"ה שהוא מודד מדה כנגד מדה.

אבל איך זה מגפה? ולמה הם נענשים בנפרד מכל העם? משה
רבנו ביקש סנגוריה על עם ישראל שלא ימותו כאחד - למה זה
לא פעל גם כלפי המרגלים? וגם אם תרצו לטעון שחטאם היה
חמור יותר, עדיין צריך להבין איך זה קשור למותם "כאחד" או
לא כאחד.

הפסוק הבא מתאר את מה שקרה ליהושע וכלב -

⁷ אמנם הם ענו לכלב "כי חזק הוא ממנו" (י"ג, ל"א), ועי' ברש"י שם
שכוונתם היתה ח"ו כלפי מעלה, ואכן צריך להבין את תשובתם, ואכמ"ל.

⁶ עי' סוטה ל"ה. - "ארץ אוכלת יושביה היא. דרש רבא - אמר הקב"ה אני
חשבתי לטובה והם חשבו לרעה. אני חשבתי לטובה דכל היכא דמטו מת
חשיבא דידהו כי היכי דניטרו ולא לשאלו אבתריהו..."

יהושע. והפעם הראשונה שהוא נקרא אצלנו יהושע היתה עם מינויו לרמטב"ל הראשון של צה"ל, במלחמת עמלק. עם ה-י' הזו הוא ניצח את עמלק. ושיא הענווה שלו, אומר האר"י, שתגובתו למזימת המרגלים היתה - 'הם רוצים להרוג אותי? ומה בכך? על דעת שאני איהרג אני הולך. הרי משה אומר שצריך להיכנס לארץ, אז אני הולך. אין פה שאלה בכלל'.

עצת מרגלים

כל סיפור המרגלים הוא הנושא הזה - "האם אתם בטלים למשה אמת ותורתו אמת"? הדיון איננו על ארץ ישראל ולא על אמונה בקב"ה, אלא על האמונה במשה. יהושע נקרא 'ראש קטיעא' כי הוא בביטול מוחלט למשה. כלב הוא מראשי שבט יהודה ולכן הוא לא ראש קטיעא. בהמשך הוא אף יהיה נשיא שבט יהודה. אבל מה שעושה כלב הוא ההשתטחות על קברי אבות בחברון. הוא לא סתם הלך להתפלל שם אלא להשתטח. השתטחות משמעה שהראש והרגליים הם באופן פיזי באותו גובה. ביטול, השתחויה. "ארץ אפיים". להשתטח זה להינצל מעצת מרגלים.

הרבי מליובאוויטש זיע"א שואל על הביטוי שמביאים חז"ל שאומר משה ליהושע "יה יושיעך מעצת מרגלים" (במ"ד טז, ט. יח, כא, ומובא ברש"י), שהמילה 'עצה' לא מופיעה כלל בפסוקים, שהכוונה היא שהקב"ה יושיע אותך מזה שתחשוב שמישהו צריך או רוצה את העצה שלך. אתה חושב שבאת להציע פה הצעות או עצות? צריך תפילה שה' יציל אותך ממחשבה כזו. תפקידך הוא לא לתת עצות אלא להתחזק באמונה - ע"י ביטול אל משה. "ויהס כלב את העם אל משה", וכמו שמביא שם רש"י -

עלה נעלה. אפילו בשמים והוא אומר עשו סולמות ועלו שם, נצליח בכל דבריו. (י"ג, ד')

כל תורת משה עוברת דרך יהושע. "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע". יהושע הרי היה חלק משבעים הזקנים ואת התורה, כך למדנו, משה מסר קודם כל לאהרון, לאחר מכן לאלעזר ואיתמר וכו'.¹⁰ אבל את היכולת לקבל תורת משה ולהתבטל אל משה - את זה קיבל ממשה יהושע.

ניתנה ראש

ננסה להבין רגע מה חשבו המרגלים. האמת, אני לא מבין איך אפשר ריאליזם לחשוב באופן אחר מהם. לא ראיתי שמישהו מדבר על זה, אבל מה היה המצב המנהיגותי במצרים אחרי שישראל יצאו משם ומצרים התפרקה? הרי כל חיל פרעה, רכבו ופרשיו, ואף פרעה המלך עצמו, טבעו בים ולא חזרו. פרעה היה חלק מהשושלת שקמה אחרי מות יוסף והתכחשה לו. לפני כן היו מלכים שכן ידעו את יוסף ואז מצרים היתה

כמבלבל. אמנם אנחנו בדרך לארץ, אבל המרגלים חוזרים והתוצאה שלהם היא כזו, ונדמין שכולנו נמצאים שם עם המשפחות, הורים, ילדים, נכדים - "מי שרוחבו פחות משני מטר וגובהו פחות משלשה מטר לא ישרוד שם. אפס סיכוי הישרדות!" מי מאיתנו היה קם במצב כזה נגדם? אף אחד.⁸ ומה הייתה טענת כלב? -

וַיֵּהָס כָּלֵב אֶת-הָעָם אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עֲלֵה נַעֲלֶה וַיִּרְשְׁנוּ אֹתָהּ כִּי-יָכוֹל נוֹכַח לָהּ. (שם י"ג, ל')

הוא לא סתם אומר להם "עלה נעלה", אלא הוא מהסה את עם - **אל משה**, כלומר "אם ורק אם נתבטל אל משה, אזי עלה נעלה". וזו גם היתה סיבת כישלונם של המעפילים, שמשה לא היה איתם -

וַיַּעֲלֵנוּ לְעֵלֹת אֶל-רֹאשׁ הָהָר וְאֶרֶץ בְּרִית-ה' וּמִשָּׁה לֹא-מָשָׁה מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה. (שם י"ד, מ"ד)

ריש קטיעא

ניסיון המרגלים הוא ככל הנראה הניסיון הקשה ביותר, אם חושבים על זה לעומק. ר' שמואל ויטאל, בנו של ר' חיים ויטל זיע"א מביא בשם האריז"ל הק', בשער הגלגולים על פרשתנו, שאחרי שאלדד ומידד התנבאו במחנה על "משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ", הבינו המרגלים שאם ניכנס לארץ המציאות תהיה שמשה ימות, ולכן הם תכננו להרוג את יהושע! לכן הם קוראים ליהושע בשם "ריש קטיעא" (סוטה ל"ה:), כלומר לא שהוא לא חכם אלא שאין לו ראש. הוא ב'ביטול' כזה מוחלט למשה עד שאין לו שום עצמיות, "אל תספרו אותו". לכן רק כלב יכול היה לדבר בלילה שחזרו מהשליחות ויהושע שתק שם. ליהושע אין מה לומר כי הוא "מכור מראש", כולם יודעים מה תהיה העמדה שלו. היו שם בעצם אחד עשר מרגלים 'רלוונטיים' בעצם.

את הפסוק "ויקרא משה להושע בן נון יהושע" (שם י"ג ט"ז) מתרגם התרגום יהונתן בן עוזיאל -

וְכִדִּי תִמָּא מֹשֶׁה עֲנוּתָנוּתִיהָ קָרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בֶּר נֹן יְהוֹשֻׁעַ.

לכאורה, אנחנו מכירים את יהושע בשם הזה כבר ממלחמת עמלק, כלומר הפסוק הזה היה צריך להופיע שם - ומדוע הוא מופיע פה? אנחנו יודעים מחז"ל (ב"ר מ"ז) שה-י' הזו התווספה לשמו כאשר הקב"ה החליף את שמה של שרי לשרה, והי' הזו הועברה ליהושע. האריז"ל אמר שבחשבון פשוט זה היה לפני כארבע מאות ושתיים שנה.⁹ ארבע מאות ושתיים שנה לא היה ל-י' הזו מקום? לא היה אף אחד שיקלוט אותה? - אכן לא! ה-י' הזו לא מצאה מקום אצל אף אחד שלא היה לו שום מקום עצמי. לא אורך, לא רוחב אלא נקודה קטנה, י', עד שבא לעולם

⁸ גם מהטעם הפשוט של הכלל ההלכתי של "יחיד ורבים - הלכה כרבים".

⁹ שהרי שמה הוחלף כשנה לפני לידת יצחק, ומאז לידתו ועד יציאתו ממצרים ארבע מאות שנה וכעת אנו כשנה וקצת יותר מאז יציאתו ממצרים.

¹⁰ "ת"ר כיצד סדר משנה? משה למד מפי הגבורה. נכנס אהרן ושנה לו משה פירקו, נסתלק אהרן וישב לשמאל משה, נכנסו בניו ושנה להן משה

פירקו, נסתלקו בניו אלעזר ישב לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן. רבי יהודה אומר לעולם אהרן לימין משה חוזר. נכנסו זקנים ושנה להן משה פירקו, נסתלקו זקנים נכנסו כל העם ושנה להן משה פירקו... (עירובין נ"ד:)

וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעָבֹת הָעֲנָן בְּעֶבֶר יָשָׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עֲמֹד וְגַם בְּכֶבֶד יֵאָמְרוּ לְעוֹלָם... (שמות י"ט, ט')

על מה היה תוכן שיחת מרים אל אהרן, רגע לפני פרשת המרגלים? -

...הִרְק אֶת־בְּמִשְׁה דְּבַר ה' הֲלֹא גַם־בְּנֵי דְבַר... (במדבר י"ב, ב')

ועל זה באו דברי הקב"ה אליהם -

לֵאמֹן עֲבָדִי מֹשֶׁה בְּכָל־בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא. (שם ח')

וכפי שמסביר רש"י ואף הרמב"ם בהל"י יסודי-התורה מביא את זה בהרחבה, שבעיצומו של מעמד הר סיני אומר הקב"ה למשה, יהודי בן שמונים ואחד וחצי -

לֵךְ אָמַר לָהֶם שׁוּבוּ לְכֶם לְאֶהֱלֵיכֶם. וְאַתָּה פֹּה עֹמֵד עֲמֹדֶיךָ וְאַדְבָּרָה אֵלֶיךָ אֶת כָּל־הַמַּצְוֹת וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּלְמָדָם... (דברים ה', כ"ו-כ"ז)

הציווי לשוב אל האוהל נאמר לכל עם ישראל, כולל כל הנביאים, כולל אהרן ומרים, והכוונה בפשטות היא שישבו לאישות, לחיים, ואילו משה מצווה להישאר. משה זה גדר אחר, זו מציאות אחרת. הרמב"ם אומר שכמו שיש בעיקרי האמונה עיקר להאמין בדברי הנביאים, כך יש עיקר נפרד לנבואת משה ואם אתה משווה את נבואת משה לנבואת יתר הנביאים אתה כופר בתורה כולה. כל כוחן של נבואות הנביאים נובע ממשה, ושהוא היה אב לנביאים שהיו אחריו וכו'. זה רמב"ם מפורש. אמנם את המידע הזה לא היה למרים.

מרים דיברה לשון הרע?

בואו נרחיב קצת בנקודה הזו. כשאומרים לנו להיזהר מלשון הרע, הדוגמא שנותנים בדרך כלל היא מרים ומצטטים את הפסוק -

זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמָרִים בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם. (דברים כ"ד, ט')

מישהו מאיתנו הבין איזה לשון הרע היא דיברה? אני חיפשתי בנרות ולא מצאתי. הלואי שבסוף כל התיקונים שלנו בשמירת הלשון נגיע למאית לשון הרע שאמרה מרים על אחיה. האמת היא שאם היא לא היתה מעלה את הנושא הזה - הרי שהתורה היתה חסרה. מרים לא יודעת שמשה צווה לפרוש מהאישה - דבר שבאמת אמור להפריע על פי מערך הציוויים של עם ישראל. היא פונה באופן אישי ודיסקרטי אל אחיה אהרן, הבן אדם הכי אוהב אדם על פני הגלובוס, הרי אוהב שלום ורודף שלום, הכי דיסקרטי. חוץ מזה, מרים היא זו שבזכותה משה בכלל קיים. עוד דבר - היא סוחבת על עצמה חווית ילדות קשה מאז שאביה שפרש מאמה. זו טראומה של שנים רבות, ואני לא אומר את זה בציניות. היא זו שהחזירה את אביה אל אמה - ילדה בת שש שכבר אז היתה נביאה. משה רבנו היה למעלה משישים שנה במרים, שבמהלכן מרים ואהרן מתנבאים

אימפריה משגשגת ופורחת, ויהודים היו מעורים בניהול השוטף שלה, בכל עמדות המפתח בבית הלבן... האמת - ראינו את זה כל כך הרבה פעמים לאורך ההיסטוריה - אחרי השגשוג הגדול, קם מנהיג ששונא את היהודים, מלבים שנהא ואנטישמיות כלפיהם, מתחילים להתנכל אליהם, הורגים או מגרשים אותם - ואז אותה מעצמה חוזרת מאות שנים אחורה לפרימיטיביות. ע"ע פולין, אוקראינה, ספרד, מצרים ועוד. אז המצב כעת הוא שממלכת מצרים חוסלה, הצבא התפרק, והאמירה של בני ישראל "ניתנה ראש ונשובה מצרימה" איננה אמירה אימפולסיבית או סתמית. הם טוענים - 'מצרים היא לא איזה חור באפריקה אלא מעצמת על מרכזית שכרגע יש בה ואקום שלטוני - ואנחנו מכירים כל חור ופינה שם. אז בואו נחזור לשם וננהל את הענינים'. אולי אפילו הם התכוונו 'ניתנה ראש - אנחנו נמנה את המלוכה שם ונשלוט!'. לחילופין, "ניתנה ראש", היינו 'נחזור לשם נבנה את הבוללים שלנו, את הישיבות - והכל מתוך שאיפה להגיע מתישהו לארץ ישראל. פשוט עכשיו זה לא ריאלי. משה רבנו, שהוא אוהב ישראל ענק, פשוט קצת התבלבל עם הריאליה. זה ברור - אפילו מרים לא בדיוק הבינה מה קורה וגם הזקנים בתבערה לא בדיוק הבינו מה קורה איתם. זה נורא פשוט - אנחנו אכן יודעים שמשה הוא ענק שבענקים, אנחנו רוצים שהוא ימשיך להוביל, הוא יהיה הנביא הגדול - אבל זה לא ריאלי להיכנס לארץ עכשיו'. נשים לב לרש"י בתחילת הפרשה - הקב"ה טוען שאמר לישראל שהארץ היא טובה, והם לא מתווכחים עם זה - "נמשיך להתפלל" ותחזינה עינינו" כל יום, אבל זה לא לעכשיו!.

ולזה רומז רש"י בתחילת הפרשה שאמר הקב"ה למשה "שלח לך - לדעתך", היינו 'אני רוצה שהם יתבטלו לדעתך, ומתוך זה יצאו לשליחות'.

ואנחנו בדאין

יש שיר שמבוסס על גמרא מפורסמת, וכולם אוהבים לשיר אותו אבל לענ"ד הוא טעות גדולה - "משה אמת ותורתו אמת". אל תכעסו עלי אבל יש לו המשך שאנחנו מורידים - "משה אמת ותורתו אמת ואנחנו בדאין"¹¹. צריך לשיר את הכל, לא רק את ההתחלה. זוכרים את עקרון ה-90-90-90 מתחילת השיעור? זה בדיוק זה! אנחנו בדאים. לשיר "משה אמת ותורתו אמת" זה החלק הקל והלא מחייב, אבל האם אנחנו מבינים ש'אנחנו בדאים'? שאצלנו בפנים נמצאת הבעיה שצריכה תיקון והתייחסות פנימית ועמוקה!? צריך להפנים שאני גורנישט - ויש רק משה רבנו, והמבחן הוא מבחן ההתבטלות אל משה, וזהו אינו מבחן פשוט.

"ויהס כלב את העם אל משה". היכולת להעביר את העם אל משה ולהבין שעל זה היה מעמד הר סיני - כמו שאמר לו הקב"ה למשה -

¹¹ ע"ב"ב ע"ד. - "משה ותורתו אמת והן בדאין".

להשתטח על קברי אבות

וזו בדיוק 'עצת מרגלים' ולכן נסמכו הפרשיות. שהם לא לקחו מוסר. זה אותו סיפור, אתה מחשיב את עצמך כ'מבין', כגדול הדור. ולכן הם מתו במגפה כי מגפה פועלת על כל מי שהוא בשר ודם. מי שדבק במשה שדבוק בשכינה, אינו דבק בבשר ודם אלא בשכינה שאליה משה דבוק. מי שלא דבק במשה ממילא דבק במציאות של בשר ודם ובה חלה מגפה, ואין שום סיבה הם לא יידבקו. לכן תפילתו של משה לא פועלת עליהם כי הם לא מקבלים את משה, ולכן אין סגור נעשה קטגור. התפילה של משה היא על כל העם, למעט אותם עשרת המרגלים, כי הם באופן רשמי לא מקבלים אותו, זה שורש המחלוקת שלהם. כלפי חוץ הם ממשיכים לומר שהם רוצים את משה, אבל בפנים הם רוצים את משה - לפי הבנתם שלהם; "הוא קצת זקן, נסביר לו בהמשך. לא, הוא יהודי יקר, באמת, גם עשה הרבה לעם ישראל" - תגיד, לשתוק אתה יודע?...

ואנחנו בדאין. זה מבחן של כל יום, כל שעה כל דקה. ארבע מאות שנה ה' - הזו עפה באויר ולא היה לה למי להיצמד. מופיע במדרש רבה שהיא בכתה ואמרה "אני יצאתי משרי...", אמר לה הקב"ה -

אמר רבי שמעון בן יוחאי: יו"ד שנטל הקדוש ברוך הוא משרי, היה טס ופורח לפני כסאו של הקב"ה. אמר לפניו: רבש"ע! בשביל שאני קטנה שבאותיות, הוצאתני משרה הצדקת? אמר לו הקדוש ברוך הוא: לשעבר היית משמה של נקבה, ובסופן של אותיות, עכשיו אני נותן בשמו של זכר, ובראשן של אותיות, שנאמר (במדבר יג) 'ויקרא משה להושע בן נון יהושע'.

(בראשית רבה מ"ז, א')

זו המשמעות להשתטח על קברי אבות, כי סוף השם של שרי הוא ראש השם של יהושע. אצלו זה אותו דבר, הראש והסוף. הרמטכ"ל הראשון של צה"ל זו ה' של שרי. לכן כלב הוא הרלוונטי של הפרשה, כי כמוהו גם אנחנו לא זכינו לתוספת י' מיוחדת לשמנו, אבל אנחנו זוכים להיות כלב - להשתטח על קברי אבות. זו אולי העבודה הכי קשה של הדור שלנו. אין הכוונה להוריד מהעוצמה הלימודית, מהשכל, להיפך - אבל לקחת הכל ולבטל את הכל אל משה ולהגיד 'אנחנו בדאין', לומר את זה. לדעת שאני שיפוטי, ושאיני צריך תזכורות כל הזמן של "זכור את אשר עשה ה' למרים", וזה מעודד מאד - כי כאילו הקב"ה אומר לי 'מרים, הגדולה שבנביאות, היא רלוונטית אליך. היא קריאת הכיוון שלך'. ואם היא הוויז שלי - אז גם אני שווה משה, גם אני יכול להתגבר. להסתכל במציאות ולהבין שגם אני יכול להגיע לשם, וזו התקבולת לעצת המרגלים - זה אותו הסיפור של מרים רק שאצלם זה התפתח והפך למשהו עצום מימדים.

ואז בא חטא המעפילים. אנחנו אגב לפעמים מתבלבלים, וזוכרים רק שחטא המרגלים היה כזכור בט' באב, אבל שוכחים שהמעפילים היו ב' באב, ממש כפי ששריפת בית המקדש

במצרים, ועכשיו פתאום היא מבינה שמשה פורש מאשתו. זה היה כאשר אלדד ומידד התנבאו במחנה - זה הכל באותו זמן ובאותו ענין, ואז היא דואגת לציפורה. משה חי בזכות שלש נשים - אמא שלו, ציפורה שהצילה אותו בברית המילה של בנו ("חתן דמים למולות", שמות ד', כ"ו), ומרים שבזכותה משה נולד ובזכותה משה נשאר בחיים אחרי שאמא שלו שהניחה אותו בתיבה ביאור. אם יש מישהו שבוודאי לא יאמר לשון הרע על משה הרי זו מרים, ואם יש מישהו לדבר איתו על עניינים אישיים כאלה הרי זה אהרן. היא לא פתחה קבוצת וואטסאפ של השכנות... ומה היא בסך הכל אמרה?! ואת זה אנחנו לוקחים לדוגמא ללשון הרע "זכור את אשר עשה ה' למרים"? אני לא מבין! אגב, אם היא דיברה לשון הרע - למה רק היא נענשה ואהרן לא? הרי הוא שמע ממנה, הוא דיבר איתה.

מחקר השוואתי

תחזיקו טוב, זה דבר עצום - הטעות של מרים לא היתה שהיא לא באה ישר למשה. היא לא דברה בכלל לשון הרע! היא באה אל אהרן ואמרה לו - "הרק אך במשה דיבר ה'?" הלא גם בנו דיבר, וישמע ה'". את מה שמע ה'?" - את השיפוטיות שלה, את ההשוואתיות. היא באה בשכל רב ואמרה, 'אני יודעת מה זה נביאה, אהרן ואני כבר שמונים ושש שנים נביאים'. אם יש מישהו בעולם שיודע מה זו נבואה אלו מרים ואהרן. קורא הקב"ה לשלושתם ואומר להם - "שלום עליכם, אתם לא יודעים כלום. כלום".

המשנה באבות אומרת "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו", והמשמעות של זה היא שאל תדון אותו לעולם, כי אף פעם אתה לא תצליח להגיע למקומו! חסידים אף מסבירים שהכוונה היא "אל תדין... עד שתגיע למקומו" - של הקב"ה.

אתה רוצה לא להגיע ללשון הרע? הפטנט הוא לעבוד על השיפוטיות שלך. גדולת העולם כמרים נפלה בשיפוטיות, במחקר השוואתי, ואז עושה להם הקב"ה 'תרגיל' ואומר להם פתאום - "צאו שלשתכם", והם יוצאים ורש"י מסביר -

נגלה עליהם פתאום והם טמאים בדרך ארץ והיו צועקים 'מים מים' להודיעם שיפה עשה משה שפירש מן האשה מאחר שנגלית עליי שכינה תדיר ואין עת קבועה לדבור. (רש"י, שם י"ב, ד')

כדי להיכנס לאהל מועד הם היו צריכים לטבול, להיטהר, ואז אומר להם הקב"ה - 'עכשיו אתם מבינים שאתם לא מבינים?'. גם אם תגמור אלפיים תארים ב'נבואולוגיה' לא תגיע לרבע מרים ולא למיליונית אהרן. אילו היתה באה מרים לאהרן או למשה או אפילו לבית דין ושואלת בפשטות - 'משה רבנו, למה פרשת מאישה?' זה היה פלאי פלאים. אילו לא היו דנים בזה בתורה אני לא מבין מה הייתי עושה, אוי ואבוי אם לא היו דנים בכך, אבל ההשוואה שהיא עשתה בינה לבין משה רבנו, ההשוואה שאנחנו עושים בין עצמנו לבין אחרים, אתה מחשיב את עצמך כ'מבין' - זה מרעיד.

... וְהִתְחַזְקֶתֶם וּלְקַחְתֶּם מִפְּרֵי הָאָרֶץ... (שם י"ג כ')

כלומר שאם תתחזקו הרי שתביאו מפרי הארץ, ואם לא - אל תביאו כלום. מה הכוונה ב-"והתחזקתם"? תלבו סוודר? - והתחזקתם משמעו להתחזק באמונה ומתוך זה להביא מפרי הארץ כי אחרת הכל יהיה הפוך. כל התורה שאני אלמד, כל מה שאני אבין בארץ ישראל, הכל יהיה הפוך. זה געוואלד. זה מה שאומר רש"י, שבאשר הם כבר יצאו לשליחות, מיד הם הפכו מגדולי ישראל לרשעים, כלומר כיון שהם לא הודו 'ואנחנו בדאין', לא היה "ויהס כלב את העם אל משה", היה רגע אחד בלי הביטול למשה - ואז הכל נפל.¹² זה כל החיים שלנו.

ולכן בסוף הפרשה מופיעות המצוות של שגות עבודה זרה.

"ולא תתורו" - זו עבודה זרה

ראיתי שאלה יפה בסמ"ג על הפסוק -

הַשֹּׁמֵר לְךָ פְּדִתְשִׁכַּח אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ לְבַלְתִּי שְׁמֹר מִצְוֹתַי וּמִשְׁפָּטַי וְחֻקֹּתַי אֲשֶׁר אֶנִּי מֵצִוְךָ הַיּוֹם... וְרַם לְבַבְךָ וְשִׁכְחַתְה' ה' אֱלֹהֶיךָ... (דברים ח', י"א-י"ד)

הסמ"ג אומר שזו מצוות לא תעשה שלא יהיה בעל גאווה, ושואלים המפרשים למה ברמב"ם הוא לא הכניס את המצווה זו שלא להתגאות ולא מנה אותה בתרי"ג המצוות. הרבי מליובאוויטש זיע"א עונה בשיחה ואומר שבאמת אכן לא צריך למנות את זה כאיסור בפני עצמו שכן הוא כבר מנה את איסור עבודה זרה. גאווה זו עבודה זרה. היסוד הוא עבודה זרה - "לא יהיה בך אל זר", וברגע שהוא מנה ע"ז כמצווה, אז זה לא משנה מי היא אותה עבודה זרה. זה אותו אליל, זה אותו יסוד.

לכן ממילא מופיעים פה אחרי פר' המרגלים דיני ציבור ששגגו בעבודה זרה ודיני יחיד ששגג בזה. כי זה נובע מאותו דבר. הרמב"ם לומר את הפסוק "ולא תתורו אחרי עיניכם ואחרי לבבכם" לא בהלכות אישות, צניעות או משהו דומה אלא דווקא בהלכות עבודה זרה בפרק ב'! והוא מסביר שיש כאן שתי מצוות - האחת "השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם", והשניה היא -

...ולא עבודת כוכבים בלבד הוא שאסור להפנות אחריה במחשבה, אלא כל מחשבה שהוא גורם לו לאדם לעקור עיקר מעיקרי התורה מזהרין אנו שלא להעלותה על לבנו ולא נסיח דעתנו לכך ונחשוב ונמשך אחר הרהורי הלב, מפני שדעתו של אדם קצרה ולא כל הדעות יכולין להשיג האמת על בוריו, ואם ימשך כל אדם אחר מחשבות לבו נמצא מחריב את העולם לפי קוצר דעתו! כיצד? פעמים יתור אחר עבודת כוכבים ופעמים יחשוב ביחוד הבורא שמא הוא שמא אינו, מה למעלה ומה למטה מה לפניו ומה לאחור, ופעמים בנבואה שמא היא אמת שמא היא אינה, ופעמים בתורה שמא היא מן השמים שמא אינה, ואינו יודע המדות שידין בהן עד שידע האמת על בוריו, ונמצא יוצא לידי מינות. ועל ענין זה הזהירה תורה

התחילה בט' באב אבל רוב השריפה היתה בי' באב, למחרת. חטא המרגלים הוא יומיים. צריך להבין את הפער שיש בין בשר ודם לבין דבקות בנצח. אתה לא בשר ודם - אתה נצח ישראל, שמופיע בבשר ודם. צריך להתרגל לזה.

להתבטל אל משה

והתשובה לתמיהה האם ניתן להיכנס כעת לארץ מופיעה בדברי כלב -

אִם-חָפֵץ בְּנֹוֹ ה' וְהֵבִיא אֹתָנוּ אֶל-הָאָרֶץ הַזֹּאת וְנִתְּנָה לָנוּ אֶרֶץ אֲשֶׁר-הִוא זֶבֶת חָלֶב וְדָבָשׁ. אֲךָ כִּי-הוּא אֶל-תִּמְרָדוֹ וְאַתֶּם אֶל-תִּירְאוּ אֶת-עַם הָאָרֶץ כִּי לִחְמָנוּ הֵם סָר צֵלָם מֵעֲלֵיהֶם ו-ה' אֹתָנוּ אֶל-תִּירָאֵם. (במדבר י"ד, ח'-ט')

מה שכלב אומר להם הוא - 'נכון, הם לא טועים בשום דבר ממה שהם סיפרו. הם לא ניפחו, הם לא בילפו. יש פה רק טעות אחת - זה המצב עכשיו בגלל שאנחנו עוד לא שם, אבל כאשר אנחנו נהיה שם, וה' יהיה עמנו - הכל יהיה אחרת'. זה כבר מאה אחוז אמונה, עכשיו אפשר לקחת את הילדים וללכת לשם?

כלב לא מתווכח עם המרגלים על העובדות. נכון, כולם מקברים את מתייהם, שני מטר גובה ושלושה מטר רוחב - אחרת אין לך שום סיכוי לשרוד שם את היום. הכל נכון, הכל אמת - ובשניה שה' יהיה איתנו יסור צילם מעליהם וכל המציאות תתהפך. אפשר להסביר דבר כזה לאזני בשר ודם? אי אפשר להבין את זה בלי להתבטל למשה רבנו, אי אפשר להבין את זה בלי להפנים ש'אנחנו בדאין'? זה קושי עצום של כולנו להודות שאני בדאי. נורא קל להודות שה' אלוקים אמת ותורת ה' אמת - אבל יחד עם זה - 'ואנחנו בדאין'. אנחנו בני אדם. אנחנו אמת מארץ תצמח, עם אינטרסים וקשיים, ומה שאני צריך לעשות זה להתבטל אל הנצח, לעבוד על האמונה. האמונה אומרת שהארץ הזו היום 'אוכלת יושביה' אבל בעוד שעה כשאנחנו ניכנס לשם תיהפך ל-"ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מרשית שנה ועד אחרית שנה". פחות מזה זה לא קשור לאמונה. "ובדבר הזה אינכם מאמינים", ולכן זה לא יכול לבוא בלי להתבטל למשה רבנו, בלי רעיא מהימנא.

תמיד צריך לעבוד על הנקודה הזו - הביטול למשה.

והתחזקתם - ולקחתם

כתוב בתחילת הפרשה שמשה רבנו ציוה את המרגלים לקחת ולהביא מפרי הארץ ואכן שמונה מהם נשאו את אשכול הענבים (עיי"ש ברש"י) ועוד אחד רימון ואחר תאנה, ואילו יהושע וכלב לא לקחו כלום. היו ברוגז. שואל רבי נחמן מברסלב - איך זה שהם לא לקחו? הרי משה רבנו ציוה אותם להביא מפרי הארץ, אז עם כל הכבוד לברוגז, אתם חייבים להביא משהו! והוא עונה - משה לא אמר להם "ולקחתם מפרי הארץ" אלא

אמר -

¹² רק שהיה עדיין מעין 'שעון חול' של ארבעים יום שאולי יחזרו בהם, יעשו תשובה ויהפכו הכל חזרה לצד הטוב.

הזהירנו שלא לתור אחר לבבנו עד שנאמין דעות הפך הדעות שחייבתנו התורה, אבל נקצר מחשבותינו ונשים להן גבול נעמוד אצלו והוא מצות התורה ואזהרותיה, והוא אמרו "ולא תתורו אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם" (במדבר טו, לט).

בתרגום הרב קאפח זה אפילו יותר קיצוני - "שנצטוונו להגביל את שכלנו". היום יש ניתוח לקיצור זה או זה, ולפי הרמב"ם צריך לעשות ניתוח לקיצור המוח. דיאטה לקיצור האגו. לא בטוח שהיום העורכים היו נותנים לרמב"ם הזה להיכנס לכל מיני ספריות... לא צריך להיבהל מזה אבל צריך לדעת העבודה.

הקוצקער אמר שהיה בהפגנות של קורח, ואנחנו כולנו היינו בהפגנות המרגלים - זה לא היה פעם, זה היה היום בבוקר, כל בוקר. שנזכה בעבודה הזו לבטל את הכל אל משה.

ונאמר בה "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים" כלומר לא ימשך כל אחד מכם אחר דעתו הקצרה וידמה שמחשבתו משגת האמת. כך אמרו חכמים 'אחרי לבבכם' זו מינות 'ואחרי עיניכם' זו זנות, ולא זו אע"פ שהוא גורם לאדם לטרדו מן העולם הבא אין בו מלקות. (רמב"ם הל' ע"ז, ב', ג')

כלומר שאתה מחזיק מעצמך איזה גדול הדור, תר אחרי מחשבות ואז אתה מגיע לאן שאתה מגיע. פעם זה במחשבות מינות ופעם זה במחשבות זנות - כי אתה חושב שאתה הבוס. הלכות עבודה זרה.

דיאטה לקיצור האגו

כל פרשת שלח היא האם אני מצליח להתבטל אל משה, האם אני מצליח להפנים ש'אנחנו בדאין'. זו עבודה עצומה, כשהתפקיד שלנו הוא להיות יהושע, להיות כלב.

בספר המצוות מביא הרמב"ם את המצווה הזו כמצוות לא תעשה מ"ז ואומר -

השיעור מוקדש לע"נ
 ר' חיים שלמה ב"ר מרדכי ז"ל
 אליהו בן וויזאן ז"ל,
 יוסף בן שמחה ז"ל
 וג'רמן בת איידה חיה ע"ה
 ולרפואת
 יוסף בן אלקה לאה הי"ו
 עמרם בן איידה חיה הי"ו
 כרמל מרדכי בן טל שרה
 חודיה סולטנה בת ליאת

להקדשת שיעורים ניתן לפנות בהודעת וואטסאפ
 לעמעאל - 054-7500516